

Wybrane problemy Republiki Mołdawii w świetle zmian w ładzie międzynarodowym

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie procesu poszukiwania tożsamości Republiki Mołdawii, która do niedawna traktowana była jako jeden z faworytów na drodze integrowania się z Unią Europejską przez zbliżenie ustawodawstwa i polityki gospodarczej, a obecnie osłabiona jest przez liczne kryzysy polityczne, konflikty wewnętrzne i nierozstrzygnięty status *quasi*-państwa Naddniestrza. Proces ten będzie zilustrowany przez analizę dokumentów doktrynalnych Republiki Mołdawii w świetle zmian w ładzie międzynarodowym. Celem poznawczym będzie również osiągnięcie wiedzy o wadze i znaczeniu poszczególnych czynników wpływających na proces bezpieczeństwa tego wschodnioeuropejskiego państwa. Dodatkowo istotne będzie udzielenie odpowiedzi na pytanie o główne zagrożenia dla procesu budowy tożsamości i spójnej idei państwowości Republiki Mołdawii nie tylko w ujęciu granic, struktury czy funkcji państwa. Artykuł będzie próbą poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy Republika Mołdawii jest w stanie odczytać, zinterpretować i zredefiniować swoją rolę i miejsce w zmieniającym się systemie międzynarodowym i, dokonując świadomych wyborów, formułować trwałe zasady działania i postępowania.

Państwa, które mimo pojawiających się opinii o zmierzchu ich pierwszoplanowej roli w stosunkach międzynarodowych nadal posiadają duży stopień świadomości podmiotowej oraz możliwość silnego wpływu na pozostałe elementy ładu międzynarodowego, stanowią podstawowe ogniwo relacji tworzących porządek międzynarodowy¹. Osiągały one swój rozwój

---

★ Mgr **Anna Kamińska** – Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, e-mail: aannaa4@op.pl.

¹ E. Cziomer, L.W. Zyblikiewicz, *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 40–41.

na przestrzeni tysiącleci, doświadczając naprzemiennie czasu rozkwitu, ale też schyłku, a towarzyszył temu proces globalizacji stosunków międzynarodowych i tworzenia współzależności. Mogło to wynikać z obserwowanego i opisywanego przez filozofów dążenia człowieka i całej ludzkości do równowagi, porządku i harmonii, a rezultatem tych starań była potrzeba stworzenia ładu międzynarodowego w jego wielowymiarowej strukturze, na którą składają się warstwy polityczne, prawne, gospodarcze, kulturalne, informacyjne i naukowo-techniczne ujęte w złożony system norm i wartości².

Amerykański polityk, dyplomata, laureat Pokojowej Nagrody Nobla Henry Kissinger napisał, że globalny „porządek światowy” nigdy nie istniał, a jego wyobrażenie ma swoją genezę w konferencji pokojowej w Westfalii, gdy ustalono, że niezależne państwa zaniechają ingerowania w swoje sprawy wewnętrzne, a własne ambicje będą tonować przez równowagę sił. Każde z państw otrzymało suwerenną władzę nad swoim terytorium. System ten stał się szkieletem opartym na państwach i objął różne cywilizacje i kultury.

Roman Kuźniar zgodnie ze stanowiskiem H. Kissingera wymienia inne istotne elementy porządku międzynarodowego, takie jak: koncepcja suwerenności, prawo międzynarodowe, dyplomacja oraz rokowania prowadzące do osiągnięcia pokoju. Wspomina też o źródle legitymizacji porządku europejskiego wywodzącym się nie z papieżstwa ani z religii, a z istoty równowagi sił opartej na ideologicznej neutralności³. Paradoksalnie w imię samego porządku światowego zasady ładu westfalskiego są kwestionowane i poddawane ostrej krytyce⁴. H. Kissinger zaznacza, że porządek musi być kształtowany, a nie narzucany i musi być współzależny z wolnością⁵.

W opinii H. Kissingera jedną z przyczyn kryzysu porządku międzynarodowego jest brak zdolności przystosowania się do większej zmiany w układzie sił, w wyniku czego porządek załamuje się. Inną sytuacją mogącą wywoływać kryzys jest stan, gdy nabierająca znaczenia potęga nie obejmuje roli wiodącej. Bywa też tak, że państwa nie są w stanie zaadaptować się do stanu nowej równowagi i układu sił⁶.

H. Kissinger zwraca uwagę na czynniki charakteryzujące strukturę porządku światowego XXI w. Pierwszy z nich związany jest z państwem jako podstawowym formalnym podmiotem życia międzynarodowego.

---

² Ibidem, s. 176.

³ R. Kuźniar, *Europa w porządku międzynarodowym*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2016, s. 39.

⁴ H. Kissinger, *Porządek światowy*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017, s. 10–14.

⁵ Ibidem, s. 16.

⁶ Ibidem, s. 343.

Rola państwa, jego zdaniem, uległa korozji i demontażowi, a Europa wykroczyła poza formułę państwa, ryzykując utratę utrzymania porządku światowego. Druga cecha to sprzeczność między organizacjami politycznymi i gospodarczymi wynikająca z globalnej struktury systemu gospodarczego przy opartej na państwach narodowych strukturze politycznej świata. Za trzeci mankament porządku międzynarodowego H. Kissinger uznaje brak mechanizmu konsultacji i współpracy między mocarstwami w najbardziej palących kwestiach. Mimo licznych spotkań na forach międzynarodowych często problemy pozostają sprowadzone do oficjalnych komunikatów będących efektem dyplomacji na szczycie⁷.

Państwo, którego głównymi atrybutami są ludność, terytorium, potencjał militarny, ekonomiczny i cele polityczne, stara się powiększać swą siłę w środowisku, w którym inne państwa wykazują podobne tendencje, co rodzi potrzebę utrzymania równowagi sił, w której żadne z państw nie jest w stanie dominować ani narzucać swojej woli i reguł innym państwom w wymiarze globalnym i regionalnym⁸.

Poszukiwanie tożsamości

Nowy ład polityczny zwykle wyłania się ze starego⁹. Egzemplifikacją tej dość oczywistej zależności jest Republika Mołdawii, której problemy stanowią rysę w systemie bezpieczeństwa europejskiego, a inklinacje tego państwa i rozwój sytuacji napawają niepokojem. Państwo to wciąż poszukuje swojej tożsamości, położone jest między geopolitycznym wschodem i zachodem, mierzy się z wielorakimi problemami i przecięte jest pasem niestabilności separatystycznego Naddniestrza. Ponad ćwierćwiecze niepodległości Mołdawii charakteryzowało poszukiwanie modelu, kierunku i wizji rozwoju i transformacji, a w porównaniu do innych europejskich narodów włożono w to niebagatelny wysiłek¹⁰. Z uwagi na podwójną rolę Federacji Rosyjskiej w większości konfliktów na obszarach byłego ZSSR było to tym bardziej trudne. Z jednej strony FR broni interesów Rosjan jako mniejszości narodowej w państwach poradzieckich przy użyciu środków militarnych i jest siłą napędową wielu konfliktów¹¹, a z drugiej strony występuje w charakterze mediatora, gwaranta porozumień i organizuje

---

⁷ Ibidem, s. 344–345.

⁸ E. Cziomer, L.W. Zyblikiewicz, op.cit., s. 177.

⁹ Ibidem.

¹⁰ J. Solak, *Mołdawia. Republika na trzy pęknięcia Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar zamrożonego konfliktu o Naddniestrze*, Europejskie Centrum Edukacyjne, Toruń 2009, s. 26.

¹¹ A. Legucka, *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Difin, Warszawa 2013, s. 131.

rozmieszczenie rosyjskich kontyngentów pokojowych. Dodatkowo rosyjscy żołnierze bez skrupułów wspierają separatystów. Stan między pokojem a wojną hamuje procesy integracji Mołdawii z Unią Europejską, a to z łatwością mogą wykorzystać przywódcy polityczni do legitymizowania nawet autorytarnych rządów¹².

Bardzo niepokojące są opinie o obecnej sytuacji politycznej Mołdawii, w której postsowiecki model oligarchii zawłaszcza scenę polityczną, skutecznie próbując przez swoje wpływy ekonomiczne wpływać na politykę państwa¹³, co dowodzi tego, jak kruche mogą być z trudem wywalczone ideały, a brak stabilności politycznej i ekonomicznej Mołdawii jest stanem, który Federacja Rosyjska przyjmuje z zadowoleniem¹⁴.

Powstaje zatem pytanie czy postanowienia zawarte w oficjalnych dokumentach rządu i parlamentu będą tylko pozorem i fasadą przemian i demokratycznych dążeń, czy też wskażą rzeczywistą ścieżkę do proeuropejskich wartości, które wytyczą kierunek rozwoju tego państwa.

Konstytucja Republiki Mołdawii

Wielokrotnie nowelizowana konstytucja Republiki Mołdawii z 1994 r. została przyjęta w zgodzie ze wszystkimi narodami świata, stosownie do powszechnie uznanych zasad i norm prawa, co stwierdzono w preambule do tego dokumentu, który określa fundamenty ustroju państwa, podstawowe prawa i obowiązki obywateli oraz organizację i kompetencje najważniejszych organów państwa. Ustawa zasadnicza Mołdawii akcentuje dążenie do suwerenności, ciągłość państwowości, znaczenie pokoju i sprawiedliwości oraz stwierdza konieczność zabezpieczenia potrzeb osób o innym pochodzeniu etnicznym¹⁵. Odnosząc się do ładu międzynarodowego, art. 8 konstytucji stwierdza, że Republika Mołdawii zobowiązuje się przestrzegać Karty Narodów Zjednoczonych. Jeden z kolejnych punktów odwołuje się do problemu bezpieczeństwa militarnego, proklamując swoją stałą neutralność i stwierdzając niedopuszczalność rozmieszczania na swym obszarze sił zbrojnych innych państw. Organem władzy usta-

---

¹² Ibidem, s. 358, 360.

¹³ K. Całus, *Państwo niedokończone. 25 lat mołdawskiej niepodległości*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2016, s. 5.

¹⁴ R. Rajczyk, *Economic and Social Factors Influencing Moldovan Foreign and Domestic Policy*, w: *Georgia and Moldova in the Context of Russian Imperialistic Foreign Policy: Domestic and Geopolitical Implications*, red. A. Czajkowski, M. Herbut, R. Kunert-Milczarz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 133.

¹⁵ Konstytucja Republiki Mołdawii. Tłumaczenie na język polski B. Zdaniuk, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, s. 12, http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/06/Moldawia_pol_01014.pdf (dostęp 5.08.2017).

wodawczej i najwyższym organem przedstawicielskim narodu zgodnie z Konstytucją Republiki Mołdawii jest Parlament. Za realizację polityki wewnętrznej i zewnętrznej państwa odpowiada rząd sprawujący kierownictwo nad administracją publiczną, który kieruje przyjętym przez Parlament programem działania¹⁶.

Z uwagi na swe położenie oraz wskaźniki gospodarcze Mołdawia może być skazana na stałe i świadome dryfowanie między prozachodnim i prorosyjskim centrum przyciągania. Taka strategia i brak jednoznacznego wyboru kierunku współpracy uwarunkowana jest względami praktycznymi, pozwalając czerpać korzyści zarówno z kontaktów z Rosją, jak i z Unią Europejską¹⁷. Geopolityczne położenie Mołdawii skazuje ją na balansowanie między Rosją i Zachodem, co przekłada się na sytuację wewnętrzną kraju i możliwość łatwego wykorzystania obranego kierunku polityki zagranicznej dla prostego zdobycia poparcia potencjalnego elektoratu.

Poszukiwanie tożsamości i stałego kierunku współpracy międzynarodowej po odzyskaniu niepodległości przez Mołdawię początkowo przejawiało się chęcią zjednoczenia z Rumunią historycznie związaną z Mołdawią, co w efekcie oddalało poczucie potrzeby integracji międzynarodowej, a pośrednio doprowadziło do powstania separatystycznej Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej¹⁸.

Wraz z przejściem władzy przez Partię Komunistów Republiki Mołdawii w 2001 r. odżyła retoryka prorosyjska, która po dwóch latach częściowo ustąpiła na rzecz wyboru przez władze w Kiszyniowie wartości prozachodnich opartych na relacjach z Unią Europejską¹⁹. Dążenia te zostały sformalizowane przez powołanie w 2009 r. Partnerstwa Wschodniego określającego wymiar wschodni polityki europejskiej w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa, co pozwoliło utrwalić stworzenie pozytywnego wizerunku Mołdawii w państwach Unii Europejskiej. Jednakże Partnerstwo Wschodnie, które miało być wybiórczym programem modernizacji politycznej i gospodarczej wykorzystującym doświadczenia Unii Europejskiej, było błędnie postrzegane jako etap starań o akcesję do Unii

---

¹⁶ Ibidem, s. 93, 100, 106.

¹⁷ J. Muś, K. Smogorzewski, *Nikomiu nie zależy na Mołdawii na tyle, żeby istotnie zmienić jej położenie*, obserwatorfinansowy.pl, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/nikomiu-nie-zalezy-na-moldawii-na-tyle-zeby-istotnie-zmienic-jej-polozenie/> (dostęp 12.08.2017).

¹⁸ W. Baluk, *Geopolityczny wybór państw Europy Wschodniej*, w: *Bezpieczeństwo obszaru poradzieckiego. Księga poświęcona pamięci Profesora Kazimierza Malaka*, red. A. Bryc, A. Legucka, A. Włodkowska-Bagan, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 60.

¹⁹ K. Całus, op.cit., s. 68.

Europejskiej²⁰. Obecny rząd Mołdawii deklaruje pełne zaangażowanie w Partnerstwo Wschodnie, choć stoją za tym głównie pobudki finansowe i wizerunkowe i traktuje tę proeuropejską inicjatywę jako instrument do walki z prorosyjskim otoczeniem prezydenta Dodona, selektywnie traktując reformy, by nie naruszyć uprzywilejowanej pozycji elit polityczno-biznesowych środowiska przychylnego rządowi Pawła Filipa²¹.

Umowa stowarzyszeniowa z Unią Europejską

Kolejnym krokiem w kierunku integracji europejskiej było podpisanie w czerwcu 2014 r. umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską, której część stanowi porozumienie o pogłębionej i rozszerzonej strefie wolnego handlu DFCTA.

Umowa stowarzyszeniowa wyznaczyła program reform w wielu sektorach. Poza integrowaniem Mołdawii z rynkiem unijnym realizowanym przez zniesienie ceł i barier handlowych umowie tej przyświecają takie idee, jak wzmocnienie dialogu politycznego i demokracji, wzmocnienie politycznej, ekonomicznej i instytucjonalnej stabilności Republiki Mołdawii w wymiarze regionalnym i międzynarodowym, wzmocnienie bezpieczeństwa granic, rozwój współpracy w dziedzinie wspierania wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, poszanowania przepisów prawa i przestrzegania praw człowieka. Dokument ten obejmuje postanowienia o współpracy w obszarze zarządzania kryzysowego, zapobiegania konfliktom, jak też problemy proliferacji broni masowego rażenia, kontroli eksportu broni konwencjonalnej oraz międzynarodowej współpracy w walce z terroryzmem i jego finansowaniem.

Umowa stowarzyszeniowa ujmuje również kwestie związane z migracją, ochroną danych osobowych, zapobieganiem zorganizowanej przestępczości i korupcji. Dokument ten zawiera także decyzje dotyczące reformy administracji publicznej, polityki społecznej i zapewnienia równych szans, zarządzania finansami publicznymi, ordynacji podatkowej i usług finansowych. Na uwagę zasługuje też regulacja polityki rozwoju przedsiębiorczości oraz wydobywania i handlu surowcami naturalnymi. Dokument ten opisuje promowanie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz wymienia środki do wspierania rybołówstwa i gospodarki morskiej. Umowa

---

²⁰ M. Grela, *Polityka wschodnia Unii Europejskiej: stara nazwa – nowe parametry?* w: *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej*, red. M. Grela, Z. Rapacki, Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Warszawa 2016, s. 53.

²¹ K. Kłyśński, T. Iwański, K. Całus, *Ukraina, Mołdawia i Białoruś wobec Partnerstwa Wschodniego*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-11-22/ukraina-moldawia-i-bialorus-wobec-partnerstwa-wschodniego> (dostęp 30.11.2017).

nie pomija też zagadnień związanych z bezpieczeństwem energetycznym, transportem, ochroną środowiska i wyraża troskę o wpływ zmian klimatycznych, a także porusza problemy bezpieczeństwa informacyjnego i kwestię rozwoju turystyki. Znajdziemy tam też odniesienie do problematyki ochrony zdrowia, znaczenia edukacji, sportu, współpracy w dziedzinie badań naukowych i rozwoju technologicznego. Współpraca Unii Europejskiej i Mołdawii w świetle opisywanej umowy pociąga również za sobą działania w sferze ochrony dóbr kultury i wsparcia środków masowego przekazu, jak też tworzenia podstaw do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Umowa stowarzyszeniowa zawiera ponadto obszerną część zajmującą się współpracą handlową i polityką celną²².

W styczniu 2017 r. grupa ekspertów NATO wzięła udział w spotkaniu z przedstawicielami kilku instytucji mołdawskich odpowiedzialnych za opracowanie planu wdrożenia Narodowej Strategii Bezpieczeństwa i Strategii Bezpieczeństwa Militarnej Republiki Mołdawii. Dokumenty te mają zawierać ocenę środowiska bezpieczeństwa Mołdawii i definiować podstawowe cele obronne oraz identyfikować zagrożenia²³. Procedowanie tych dokumentów zgodne jest z ogłoszoną podczas szczytu walijskiego NATO decyzją o uruchomieniu Inicjatywy Budowania Zdolności Obronnych, która swoim programem objęła także Republikę Mołdawii. Inicjatywa ta jest oparta na rozległych doświadczeniach NATO w dziedzinie pomocy, doradztwa i wsparcia państw na rzecz budowania ich zdolności obronnych i powiązanych z nimi zdolności w dziedzinie bezpieczeństwa²⁴. Obecna Doktryna Wojskowa i Koncepcja Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Mołdawii zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Obrony Mołdawii pochodzą z 1995 r. i opublikowane są w języku rumuńskim.

Program Rządu Republiki Mołdawii na lata 2016–2018

Kolejnym dokumentem, którego nawet pobieżna analiza skłania do przedstawienia interesujących wniosków, jest Program Rządu Republiki Mołdawii na lata 2016–2018, którego celem jest wzrost bezpieczeństwa,

---

²² Umowa Stowarzyszeniowa Między Unią Europejską i Republiką Mołdawii, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)) (dostęp 11.08.2017).

²³ Informacja z oficjalnej strony Ministerstwa Obrony Republiki Mołdawii, <http://www.army.md/?lng=3&action=show&cat=122&obj=4212#.WauwscZpxdg> (dostęp 10.08.2017).

²⁴ Deklaracja szczytu walijskiego złożona przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Walii 5 września 2014 r. opublikowana na stronie internetowej Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

dobrobytu i jakości życia narodu przez rozwój ekonomiczny, tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy, zagwarantowanie przestrzegania przepisów prawa, wzmocnienie bezpieczeństwa personalnego, budowanie zdolności obronnych i łatwy dostęp do usług publicznych. Drogą do realizacji tych zamierzeń jest, jak wskazuje program, przyszłe członkostwo w Unii Europejskiej, dlatego zamierzone jest stworzenie niezbędnych warunków, których wypełnienie pozwoli na osiągnięcie statusu państwa kandydującego do przyjęcia do struktur unijnych²⁵. Równoległym celem programu jest przywrócenie integralności państwa, jednakże preambuła dokumentu nie nazywa nawet regionu, z którym ta integralność ma być osiągnięta, co wskazuje na rodzaj polityki stosującej strategię przemilczania pewnych problemów.

Pierwsza część programu poświęcona jest polityce antykorupcyjnej, co uwypukla wagę, jaką rząd Mołdawii przypisuje przeciwdziałaniu i zwalczaniu korupcji na poziomie instytucjonalnym, w sferze polityki, w systemie prawnym, jak też w sposobie wykorzystywania funduszy zewnętrznych²⁶. W zakresie polityki zagranicznej jako cel wymieniona jest współpraca bilateralna z państwami członkowskimi Unii Europejskiej na poziomie politycznym i ekonomicznym, pogłębienie partnerstwa strategicznego z Rumunią, wzmocnienie dobrosąsiedzkich relacji z Ukrainą oraz wzmocnienie dialogu ze Stanami Zjednoczonymi.

Kolejnym punktem programu ze sfery polityki zagranicznej jest współpraca z Rosją w obszarze wymiany handlowej, zagadnień energetycznych i problemów migracji. Dokument ten również wskazuje na potrzebę przygotowania gruntu do współpracy z państwami, takimi jak: Kanada, Japonia, Turcja, Izrael, Korea i Katar. Zgodnie z programem Białoruś i Kazachstan należą do państw, z którymi Republika Mołdawii ma zacieśniać więzy w zakresie wymiany handlowej i rozwoju ekonomicznego.

Kolejnym celem jest dążenie do przyciągnięcia zagranicznych inwestorów ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Egiptu, Maroko, Brazylii i Omanu. Spośród organizacji, które mogłyby chronić i promować potencjał ekonomiczny Mołdawii, program wskazuje na Światową Organizację Handlu. Na uwagę zasługuje też deklaracja zwiększenia wiarygodności Mołdawii na arenie międzynarodowej przez wzmocnienie więzi z Organizacją Narodów Zjednoczonych, Organizacją Bezpieczeństwa i Współ-

---

²⁵ Program Rządu Republiki Mołdawii na lata 2016-2018 opublikowany na oficjalnej stronie internetowej Republiki Mołdawii, http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/government_of_republic_of_moldova_-_action_programme_of_the_government_of_republic_of_moldova_for_2016-2018.pdf (dostęp 10.08.2017).

²⁶ *Ibidem*, s. 7–10.

pracy w Europie, Organizacją Współpracy Gospodarczej Państw Morza Czarnego oraz Organizacją na rzecz Demokracji i Rozwoju zrzeszającą poza Mołdawią Gruzję, Ukrainę i Azerbejdżan²⁷.

Odnosząc się do problematyki bezpieczeństwa i obrony, w programie rządu Mołdawii na lata 2016–2018 czytamy, że konieczne będzie uaktualnienie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Mołdawii, by odpowiadała ona sytuacji międzynarodowej i obejmowała wzmocnienie współpracy z Unią Europejską w dziedzinie polityki obronności i bezpieczeństwa. W ramach współpracy z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego w programie wspomniany jest Indywidualny Plan Działania na rzecz Członkostwa. Do priorytetów zalicza się wzmocnienie demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, profesjonalizację armii, udział mołdawskich sił zbrojnych w misjach międzynarodowych dla utrzymania pokoju, implementację programów bezpieczeństwa informacyjnego oraz ochronę cyberprzestrzeni²⁸.

Następna część programu dotyczy przywrócenia integralności terytorialnej Mołdawii i rozwiązania konfliktu wywołanego sytuacją w Naddniestrzu i wskazuje na konieczność kontynuacji prac w formacie 5+2 (Mołdawia, Naddniestrze, OBWE, Rosja, Ukraina, UE i USA). Dokument mówi o konieczności przestrzegania praw człowieka w rejonie Naddniestrza w zakresie swobodnego przemieszczania się osób, przepływu towarów i usług oraz wskazuje na konieczność przestrzegania uregulowań wynikających z porozumienia o pogłębionej i rozszerzonej strefie wolnego handlu DFCTA. Ponadto zalecone zostało wycofanie z terenu Mołdawii wojsk i rosyjskiego sprzętu, broni i amunicji²⁹.

Znaczna część programu poświęcona jest zagadnieniom ekonomicznym, bezpieczeństwu energetycznemu, wzrostowi konkurencyjności i tworzeniu nowych miejsc pracy. Dokument ten zawiera odniesienia do reformy sądownictwa, reformy administracji publicznej, bezpieczeństwa wewnętrznego, polityki budżetowej i kontroli finansów publicznych. Program nie pomija obszarów funkcjonowania państwa związanych z ochroną środowiska naturalnego, edukacji, rozwoju nauki, ochrony zdrowia, wspierania twórców i pieczy nad narodowym dziedzictwem kulturalnym. Rząd w Kiszyniowie za istotne uznaje również promowanie aktywnego stylu życia, zwłaszcza wśród młodzieży, deklaruje chęć rozwijania infrastruktury w instytucjach rozwijających bazę sportowo-rekreacyjną i zapowiada wspieranie sportowców odnoszących sukcesy krajowe i zagraniczne.

---

²⁷ Ibidem, s. 10–11.

²⁸ Ibidem, s. 12.

²⁹ Ibidem, s. 12–13.

Odnosząc się do kwestii wsparcia ludzi młodych, program określa szereg sposobów i dróg do ułatwienia poruszania się na rynku pracy, zachęca ich do otwarcia się na przedsiębiorczość i programy szkoleniowe. W zamyśle rządu w Kiszyniowie istnieje potrzeba stworzenia koncepcji rozwoju mediów opartej na idei pluralizmu i wolności słowa, stworzenia instrumentów kontrolujących media i dostosowania środków masowego przekazu do rekomendacji Unii Europejskiej. Program rządu zapowiada opracowanie i wdrożenie strategii integrowania mniejszości narodowych, stworzenie podstaw do dialogu między kulturami, zachęca do wzajemnego poznawania historii, języków i religii³⁰.

Program rządu zestawiony jednak z danymi statystycznymi wskazuje na ogromną rozbieżność między deklaracjami i zakładanymi efektami a stanem faktycznym.

Na rozstaju dróg

Mołdawia znajduje się na rozdrożu w wyborze ścieżki integracji i partnerstwa i wydaje się niepewna swych decyzji, wciąż poszukując własnej tożsamości, która zdaniem Józefa Kukułka „stanowi symboliczno-kulturową reprezentację pewnej sumy zachowań i znaczeń praktycznych, określającą zarazem usytuowanie indywidualnych lub zbiorowych podmiotów w świecie oraz ich więzi wzajemne”³¹. Zaznacza on też, że zbiorowe definiowanie dążeń doprowadza do instytucjonalizacji cech zbiorowej tożsamości, a nowa tożsamość państw poradzieckich, tworzona na zgliszczach realnego socjalizmu, zespalając specyficzne właściwości ich historii, kultury i poczucia wartości, nadal skłania je do operowania tymi elementami tak ukształtowanej tożsamości³².

Ciekawym zdarzeniem ilustrującym ten stan jest wizyta, jaką premier Mołdawii Pavel Filip, na ogół uznawany za polityka oddanego idei proeuropejskiej, złożył na Białorusi w czerwcu 2017 r., spotykając się z prezydentem Aleksandrem Łukaszenką i deklarując wzajemne otwarcie na rozwój dwustronnej współpracy ekonomicznej³³. Będący zwolennikiem bliskich kontaktów z Rosją i Eurazjatycką Unią Gospodarczą prezydent Mołdawii Igor Dodon również spotkał się z prezydentem Białorusi, wyrażając uznanie dla kontynuacji procesów gospodarczych wypracowanych

---

³⁰ Ibidem, s. 14–50.

³¹ J. Kukułka, *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2003, s. 179.

³² Ibidem, s. 185.

³³ Oficjalna strona internetowa Republiki Mołdawii, <http://www.moldova.md/en/content/moldova-speaks-out-dynamic-partnership-belarus> (dostęp 11.08.2017).

w ZSRR, zapowiadając chęć wzmocnienia władzy prezydenckiej w Mołdawii i deklarując przeprowadzenie referendum w sprawie wypowiedzenia umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską³⁴, co mogłoby służyć wsparciu relacji handlowych z Rosją. Na drugiej szali można postawić manifestowanie asertywności wobec Rosji, która w maju 2017 r. została wyrażona przez wydalenie z Mołdawii rosyjskich dyplomatów oskarżanych o działania na szkodę Republiki Mołdawii³⁵.

Prorosyjska retoryka prezydenta Dodona wydaje się wygodna dla człowieka, który będąc liderem rządzącej Partii Demokratycznej na tle prorosyjskich sympatii prezydenta, automatycznie uosabia jedyną przeciwwagę dla prokremlowskich inklinacji otoczni Igora Dodona, dzięki czemu łatwo jest mu wpleść swoje interesy biznesowe w narrację obrony prozachodnich wartości wyrażonych w kierunku rozwoju polityki zagranicznej Mołdawii. Opisany tu polityk to Vlado Plahotniuc, najbogatszy Mołdawianin, który jest głównym decydem mołdawskiej polityki, a incydent związany z wydaleniem rosyjskich dyplomatów jest zabiegiem obliczonym na odwrócenie uwagi od starań Plahotniuca o zmiany w ordynacji wyborczej³⁶.

Ład w stosunkach międzynarodowych

H. Kissinger, pytając o możliwe scenariusze rozwoju ładu światowego, wyraża przypuszczenie, że nastąpiła pora na ponowne oszacowanie sił. Nadzieją i inspiracją może być porządek światowy oparty na afirmacji godności jednostki, współpracy na arenie międzynarodowej opartej na ustalonych regułach, niezbędna jest również świadomość konieczności przejścia przez etapy pośrednie³⁷.

Stanisław Bieleń przestrzega, że żaden ład w stosunkach międzynarodowych nie jest dany raz na zawsze³⁸. Jego spostrzeżenia o konfrontacji między obrońcami *status quo* w stosunkach międzynarodowych a zwolennikami zmian i stronnikami rewizjonizmu wydają się przedstawiać zogniskowane problemy Republiki Mołdawii: „izolacjonizm ściera się z aktywizmem i zaangażowaniem, tendencje integracyjne i dośrodkowe splatają

---

³⁴ <http://kresy.pl/wydarzenia/prezydent-moldawii-chce-by-moldawia-byla-bialorus> (dostęp 10.08.2017).

³⁵ <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-05-31/napiecia-moldawsko-rosyjskie> (dostęp 11.08.2017).

³⁶ Ibidem.

³⁷ H. Kissinger, op.cit., s. 348.

³⁸ S. Bieleń, *Rosyjski rewizjonizm geopolityczny w stosunkach międzynarodowych, w: Rosja. Rozważania imperiologiczne*, red. S. Bieleń, A. Skrzypek, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2015, s. 239.

się z tendencjami dezintegracyjnymi i odśrodkowymi. Nikt doprawdy nie wie, czy raz przyjęta polityka jakiegoś państwa nie ulegnie zmianie lub przewartościowaniu w dłuższej perspektywie czasowej”³⁹. Odwołując się do poglądów Kissingera, określa on stosunki międzynarodowe jako „kompromis między siłą a prawem, ładem faktycznym i normatywnym”⁴⁰.

Szukając odpowiedzi na pytanie o miejsce Republiki Mołdawii i jej wizję stosunków międzynarodowych, należy pamiętać o wskazanym przez J. Kukułkę mechanizmie, w którym w dążeniu do osiągnięcia wartości i zamierzonych celów uwarunkowania subiektywne przeważają nad obiektywnymi, dlatego „bezkarna” reinterpretacja celów i wartości głównie ideowo-politycznych ma wpływ na dynamikę ewolucji ładu europejskiego. Dynamika ta jest hamowana przez niedojrzałość procesów internacjonalizacji życia społecznego i współpracy państw. Niedojrzałość współczesnych stosunków międzynarodowych nie wywołuje jednakże anarchii czy bezładu, ład przewycięża nieład, a regularność zastępuje przypadkowość. Zatem, jak podkreśla J. Kukułka, w rzeczywistych stosunkach międzynarodowych ład stanowi tendencję stałą.

W trosce o zapobieżenie potencjalnej destabilizacji istniejącego ładu międzynarodowego musi przyświecać myśl, że powrót do równowagi i stabilności zwykle jest trudny i kosztowny⁴¹. To, na ile świadomość ta powszechna jest w mołdawskich kręgach politycznych, i na ile znajdzie ona przełożenie na realne działania i postawy ludzi decydujących o ścieżce, jaką będzie podążać Mołdawia, zdecyduje o tym, jak państwo to postrzegać będzie zmiany w ładzie międzynarodowym i jaką rolę i miejsce przypiszą Republice Mołdawii inni uczestnicy stosunków międzynarodowych. Mołdawia, będąc małym trybikiem w maszynie, jaką tworzy stale podlegający zmianom ład międzynarodowy, ulega wpływom silniejszym niż sam układ sił, gdyż, jak wskazuje S. Bieleń, idee i koncepcje na temat wykorzystania potęgi do określonych celów stanowią źródło uwarunkowań i legitymizacji działań głównych uczestników stosunków międzynarodowych⁴².

Na trudności w samookreśleniu się Republiki Mołdawii będą miały z pewnością wpływ kryzysy dotyczące organizacje międzynarodowe, takie jak Unia Europejska, uświadamiające to, że świat znajduje się w fazie głębokich przeobrażeń, a współczesny system stosunków międzynarodowych ulega burzliwej transformacji⁴³.

---

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ J. Kukułka, op.cit., s. 235–237.

⁴² S. Bieleń, *Rosyjski rewizjonizm...*, op.cit., s. 240.

⁴³ S. Bieleń, *Ład hegemoniczny w XXI wieku*, w: *Tendencje i procesy rozwojowe współczesnych stosunków międzynarodowych*, red. M.F. Gawrycki, E. Halizak, R. Kuźniar,

Wnioski

Analiza bieżących wydarzeń społeczno-politycznych w Republice Mołdawii i omówionych w artykule dokumentów normatywnych pozwala stwierdzić, że bezpieczeństwo Mołdawii w znacznej mierze uwarunkowane jest procesem poszukiwania tożsamości państwa, trudności z określeniem wizji państwa mają podłoże historyczne, a dawna przynależność do ZSSR jest głównym czynnikiem wpływającym na politykę bezpieczeństwa Mołdawii. Ponadto słabość systemu politycznego Mołdawii uniemożliwia wypracowanie konsensusu co do kursu geopolitycznego, a korupcja elit politycznych Mołdawii jest wynikiem problemu braku tożsamości państwa. Jeszcze dalej idące przypuszczenia wysunął Janusz Solak, określając globalne, regionalne i lokalne organizacje jako beneficjentów przedłużającego się „zamrożonego” konfliktu o Naddniestrze⁴⁴.

Nasuwa się również wniosek, że szanse na pełną integrację europejską Mołdawii są ograniczone z uwagi na obecne problemy i spadek atrakcyjności Unii Europejskiej. Istnieje obawa, że nie zostaną osiągnięte żadne postępy na drodze do rozwiązania zamrożonego konfliktu naddniestrzańskiego z uwagi na koszty ekonomiczne, polityczne i brak presji społecznej w Republice Mołdawii. Nadzieje na rozwiązanie tego konfliktu i utworzenie samodzielnego państwa wzbudzone zostały u naddniestrzańskich separatystów przez zastosowanie retoryki przypadku Kosowa⁴⁵. Federacja Rosyjska jest kluczowym elementem w sporze o Naddniestrze, a wsparcie Naddniestrza przez Federację Rosyjską uniemożliwia starania Mołdawii o zbliżenie się do struktur instytucji zachodnich. Wreszcie nasuwa się obawa, że struktura etniczna społeczeństwa Mołdawii i masowa emigracja rodowitych Mołdawian do Rosji i Europy Zachodniej utrudnią proces budowania tożsamości narodowej Republiki Mołdawii, który nie zostanie zakończony bez debaty Mołdawian o ich przyszłości i bez dyskusji w Europie o roli i miejscu Mołdawii w regionie i w świecie.

G. Michałowska, D. Popławski, J. Zajączkowski, R. Zięba, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2016, s. 660–661.

⁴⁴ J. Solak, op.cit. s. 10.

⁴⁵ E. Dominikowska, *Naddniestrzańska Republika Mołdawaska – pozostałość historyczna czy „uboczny efekt” transformacji systemowej w Europie Środkowo-Wschodniej? w: Procesy integracyjne i dezintegracyjne na obszarze poradzieckim. Próba bilansu*, red. T. Ambroziak, A. Czwołek, Sz. Gajewski, M. Nowak-Paralusz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 266.

Bibliografia

- Baluk W., *Geopolityczny wybór państw Europy Wschodniej*, w: *Bezpieczeństwo obszaru poradzieckiego. Księga poświęcona pamięci Profesora Kazimierza Malaka*, red. A. Bryc, A. Legucka, A. Włodkowska-Bagan, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- Bieleń S., *Ład hegemoniczny w XXI wieku*, w: *Tendencje i procesy rozwojowe współczesnych stosunków międzynarodowych*, red. M.F. Gawrycki, E. Halizak, R. Kuźniar, G. Michałowska, D. Popławski, J. Zajączkowski, R. Zięba, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2016.
- Bieleń S., *Rosyjski rewizjonizm geopolityczny w stosunkach międzynarodowych*, w: *Rosja. Rozważania imperiolologiczne*, red. S. Bieleń, A. Skrzypek, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2015.
- Całus K., *Państwo niedokończone. 25 lat mołdawskiej niepodległości*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2016.
- Cziomer E., Zyblikiewicz L.W., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Deklaracja szczytu walijskiego złożona przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Walii 5 września 2014 r. opublikowana na stronie internetowej Biura Bezpieczeństwa Narodowego.
- Dominikowska E., *Naddniestrzańska Republika Mołdawska – pozostałość historyczna czy „uboczny efekt” transformacji systemowej w Europie Środkowo-Wschodniej?* w: *Procesy integracyjne i dezintegracyjne na obszarze poradzieckim. Próba bilansu*, red. T. Ambroziak, A. Cwołek, Sz. Gajewski, M. Nowak-Paralusz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Grela M., *Polityka wschodnia Unii Europejskiej: stara nazwa – nowe parametry?* w: *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej*, red. M. Grela, Z. Rapaćki, Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Warszawa 2016.
- <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-05-31/napiecia-moldawsko-rosyjskie> (dostęp 11.08.2017).
- Kissinger H., *Porządek światowy*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017.
- Kłysiński K., Iwański T., Całus K., *Ukraina, Mołdawia i Białoruś wobec Partnerstwa Wschodniego*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-11-22/ukraina-moldawia-i-bialorus-wobec-partnerstwa-wschodniego> (dostęp 30.11.2017).
- Konstytucja Republiki Mołdawii, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/06/Moldawia_pol_01014.pdf (dostęp 5.08.2017).
- <http://kresy.pl/wydarzenia/prezydent-moldawii-chce-by-moldawia-byla-bialorus> (dostęp 10.08.2017).

- Kukułka J., *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2003.
- Kuźniar R., *Europa w porządku międzynarodowym*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2016.
- Legucka A., *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Difin, Warszawa 2013.
- Muś J., Smogorzewski, *Nikommu nie zależy na Mołdawii na tyle, żeby istotnie zmienić jej położenie*, obserwatorfinansowy.pl, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/nikommu-nie-zalezy-na-moldawii-na-tyle-zeby-istotnie-zmienic-jej-polozenie/> (dostęp 12.08.2017).
- Program Rządu Republiki Mołdawii na lata 2016-2018 opublikowany na oficjalnej stronie internetowej Republiki Mołdawii, http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/government_of_republic_of_moldova_-_action_programme_of_the_government_of_republic_of_moldova_for_2016-2018.pdf (dostęp 10.08.2017).
- Rajczyk R., *Economic and Social Factors Influencing Moldovan Foreign and Domestic Policy*, w: *Georgia and Moldova in the Context of Russian Imperialistic Foreign Policy: Domestic and Geopolitical Implications*, red. A. Czajkowski, M. Herbut, R. Kunert-Milcarz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017.
- Solak J., *Mołdawia. Republika na trzy pęknięta Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar zamrożonego konfliktu o Naddniestrze*, Europejskie Centrum Edukacyjne, Toruń 2009.
- Umowa Stowarzyszeniowa Między Unią Europejską a Republiką Mołdawii, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)) (dostęp 11.08.2017).

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zmiany w ładzie międzynarodowym, integracja europejska, Republika Mołdawii, tożsamość

Key words: Security, Changes in the International Order, European Integration, the Republic of Moldova, Identity

**Selected Problems of the Republic of Moldova
in the Light of the Changes in the International Order**

Abstract

The Republic of Moldova which is situated between the geopolitical west and east is still searching for its identity and faces a variety of economic and demographic problems. It has been looking for a model, vision and the direction of its development and transformation. After twenty five years of its independence the Republic of Moldova does not have an effective political and legal system or even a coherent idea of statehood. In the perspective of a changing role of a state in the international order the task of finding its place in the system of multidimensional global and European order seems to be even more complicated.